

Kunstzinnige oriëntatie op school?

Handreiking voor schoolleiders

WERKWIJZE

Bedenk hoe uw ideale toekomstbeeld ten aanzien van kunstzinnige oriëntatie op uw school er uit moet komen te zien. Onderstreep aansprekende, passende uitspraken in de scenario's.

Vraag uw team hetzelfde doen: zijn er overeenkomsten? Waar zijn er duidelijke verschillen? Hoe zorgen we voor consensus hierover? Dit vormt de opstap voor een eigen beschreven visie op kunst- en cultuuronderwijs, waarbij die visie steeds gekoppeld is aan algemene beleidskeuzes van de school.

Daarna gaat u het leerplan voor kunstzinnige oriëntatie (z.o.z.) volledig maken door de vragen bij de verschillende leerplanaspecten te beantwoorden. Start bij de leerdoelen, -inhouden en -activiteiten en beantwoord daarna de overige leerplanaspecten.

TIP!

Bovenstaande werkwijze kan ook andersom. Samen met uw team start u met het invullen van de leerplanaspecten zoals u die in de toekomst zou willen invullen: wanneer er consensus is over de antwoorden kunt u bekijken hoe die antwoorden passen bij de geschetste scenario's: springt er één uit? Of wellicht kunt u op basis van de antwoorden als vanzelf een visie op kunst- en cultuuronderwijs formuleren?

Ter inspiratie:

[Inhoudelijk leiderschap](#)
[Dossier ICC](#)
[Beleid](#)

KUNSTZINNIGE ORIËNTATIE

Bij kunstzinnige oriëntatie maken leerlingen kennis met kunstzinnige en culturele aspecten waarmee mensen vorm en betekenis hebben gegeven aan hun bestaan. Leerlingen leren ook zelf vorm en betekenis te geven aan hun bestaan. Ze leren de inhouden, vaardigheden en attitudes van de kunstzinnige vakdisciplines: beeldend, dans, drama, muziek en cultureel erfgoed (bewust) te gebruiken in hun proces van vormgeving en betekenisgeving.

Het leerplankader kunstzinnige oriëntatie biedt houvast bij de invulling en borging van het curriculum voor kunstzinnige oriëntatie op scholen. Leidend voor het leerplankader kunstzinnige oriëntatie zijn de [preambule](#), de [karakteristiek](#) en de [kerndoelen](#) van het leergebied. Daarbij zijn tevens extra aandachtspunten en de samenhang met [21e eeuwse vaardigheden](#) beschreven.

VISIE OP KUNST- EN CULTUURONDERWIJS

Onderstaande matrix laat vier typen scholen zien, waarin een aantal kenmerkende activiteiten en zienswijzen wordt omschreven. Deze scenario's beschrijven mogelijke visies waarop scholen hun beleid samenstellen. Misschien herkent u uw school in één specifieke beschrijving, maar het is eerder mogelijk dat u uit verschillende scenario's zaken herkent. Het betreffen portretten van scholen, in uitersten beschreven om ze onderscheidend te maken. Kortom: elke school wijkt af van deze uitersten. Ze zijn vooral bedoeld om uw eigen visie op kunstzinnige oriëntatie binnen uw school verder aan te scherpen. Dit model is dan ook vooral bedoeld om de dialoog in uw team over kunstzinnige oriëntatie op gang te brengen.

LINEAIR CURRICULUM

Neoklassikale school

Kunstonderwijs voor de afwisseling

“Op school werken we met gestructureerde methodes en leerlijnen, voornamelijk voor taal en rekenen. Alle leerlingen werken doorgaans aan dezelfde taak, maar naast de basisstof bieden we verdiepings- en verbredingsopdrachten aan. Kunstzinnige oriëntatie geven we vorm in aparte lessen met opdrachten. De leerkrachten zijn verantwoordelijk voor die opdrachten. Daarvoor hebben we een methode en maken we ook zelf opdrachten. Elke groep onderneemt één keer per jaar een buitenschoolse culturele activiteit. De icc'er heeft de taak om deze activiteiten, in samenwerking met culturele instellingen, uit te zoeken en te plannen. Eén keer per jaar hebben we een projectweek waarin verschillende vakken, waaronder de lessen voor kunstzinnige oriëntatie, meer geïntegreerd worden aangeboden.”

Geïndividualiseerde school

Kunstonderwijs met inbreng van de leerling

“Binnen onze school werken leerlingen (zelfstandig) aan eigen dag- en weektaken. Die taken zijn afgeleid van leerlijnen voor verschillende vakgebieden. We hebben ook elke week aparte opdrachten voor kunstzinnige oriëntatie. Binnen die opdrachten zorgen we altijd dat er ruimte is voor eigen invulling van de leerling. Incidenteel is er aan zo'n opdracht ook een (buitenschoolse) culturele activiteit gekoppeld. Twee keer per jaar staat er een hele week lang één thema centraal. In zo'n projectweek gaan de dag- en weektaken dan ook allemaal in op dat thema. De icc'er overlegt met het team, de culturele instelling en de directie welke activiteiten er gedurende het jaar ondernomen worden en heeft een actieve rol in de projectweken.”

Gemeenschapsschool

Kunstonderwijs maken we samen

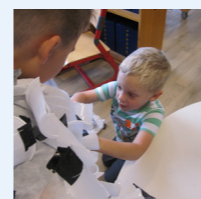
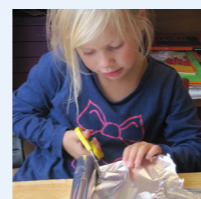
“Samen, ontdekkend leren staat centraal op onze school. Hiervoor werken we gedurende het schooljaar gezamenlijk aan verschillende thema's en projecten. De onderwerpen hiervoor dienen een bepaalde maatschappelijke relevantie te hebben. In ons schoolbeleidsplan is een specifiek onderdeel over kunstzinnige oriëntatie opgenomen. Kunstzinnige oriëntatie vormt hierbij een wezenlijk onderdeel van ons totale onderwijsprogramma. In dit programma bepalen we jaarlijks de thema's en bijbehorende doelen. De icc'er bekijkt, samen met iemand van een culturele instelling, welke kunstzinnige activiteiten we gaan uitvoeren en ondernemen om die doelen te behalen. Uiteraard gaat dat steeds in nauw overleg met de rest van het team.”

Ontwikkelingsschool

Kunstonderwijs als dagelijkse gang van zaken

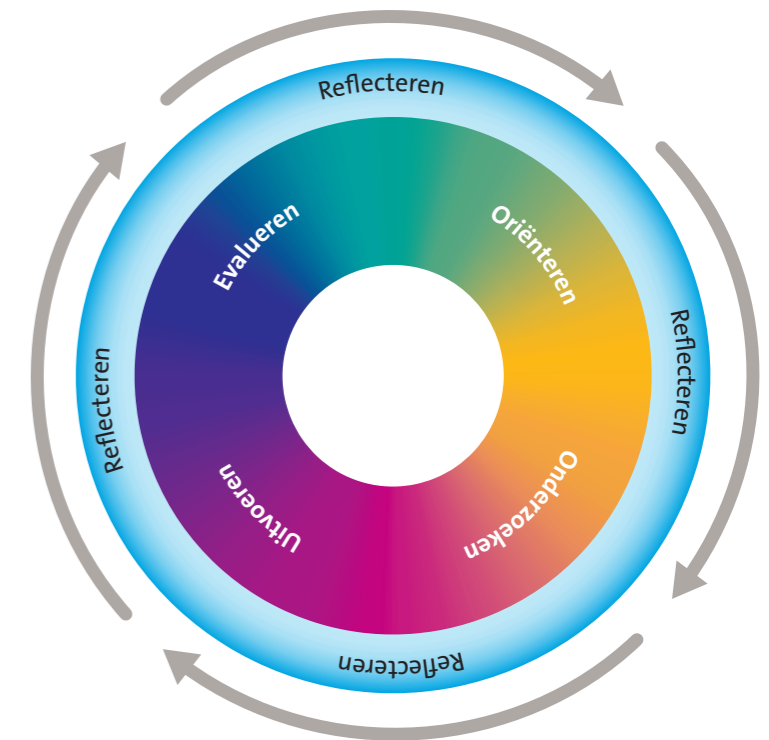
“In onze school zijn de leer- en ontwikkelingslijnen van individuele leerlingen leidend voor de inrichting van het geïntegreerde onderwijsprogramma. Wij willen dat elke leerling zijn of haar talent kan verkennen en verder ontwikkelen. Aanleiding voor opdrachten in dit programma zijn levensechte problemen en daarbij zorgen we voor krachtige leeromgevingen. Alle vakgebieden, waaronder kunstzinnige oriëntatie, hebben een plek binnen dit geïntegreerde onderwijsprogramma. De icc'er ondersteunt het hele team en koppelt relevante (buitenschoolse) activiteiten aan levensechte opdrachten. Er is een werkgroep van teamleden die deze opdrachten verder uitwerken. De instellingen waarmee we samenwerken, kennen ons concept en er is nauw overleg tussen de icc'er, de schoolleider en de instelling.”

CONCENTRISCH CURRICULUM

HET CREATIEVE PROCES

Het creatieve proces, waarbij het gaat over oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren en reflecteren, vormt de rode draad in leerlijnen voor de kunstzinnige vakdisciplines. Hierin zijn competenties met betrekking tot het creatieve proces uitgewerkt. De leerlijnen laten de opbouw van deze competenties zien.

AANDACHTSPUNTEN

- Alle kunstzinnige vakdisciplines binnen het leergebied kunstzinnige oriëntatie kennen aspecten van de volgende vaardigheden: produceren en/of reproduceren, receptie en reflectie.
- De kunstzinnige vakdisciplines kennen alle aspecten van het (cyclische) creatieve proces. De vaardigheid reflecteren heeft een relatie met elke fase in dit proces.
- De belevingswereld van de leerling staat centraal bij de ontwikkeling van kennis en vaardigheden.
- De inhouden van de kunstzinnige vakdisciplines van het leergebied kunstzinnige oriëntatie worden, waar mogelijk, in samenhang met elkaar en met andere leergebieden aangeboden.
- Er is sprake van betekenisvol leren en divergente opdrachten.
- Het leren vindt zowel binnen- als buitenschools plaats.
- Het leren vindt plaats in onderlinge communicatie en in samenwerking tussen leerlingen.
- Er is sprake van een procesgerichte didactiek.

De schoolleider en het leerplan voor kunstzinnige oriëntatie

Leerdoelen: waarheen leren zij?

- Welke doelen beoogt de school te bereiken voor kunstzinnige oriëntatie?
- Hoe passen die doelen bij de algemene onderwijsdoelen?
- Is er sprake van een doorlopende leerlijn?
- Wie monitort de doelen voor kunstzinnige oriëntatie en hoe is dat georganiseerd?

Ter inspiratie:

[Kerndoelen](#)

[Leerplankader kunstzinnige oriëntatie](#)

[Leerlijnen Leerplankader kunstzinnige oriëntatie](#)

[Leerplan in beeld](#)

[Wet op Primair Onderwijs](#)

Toetsing: hoe wordt hun leren en de opbrengst daarvan beoordeeld?

- Worden de doelen, inhouden en activiteiten vanuit het beleidsplan van kunstzinnige oriëntatie beoordeeld?
- Wordt de ontwikkeling van leerlingen op het gebied van kunstzinnige oriëntatie vastgelegd? (Zijn hier schoolbrede afspraken over gemaakt?)
- Past de wijze van beoordelen bij de leerdoelen en -activiteiten?

Ter inspiratie:

[Brochure nieuw elan, blz. 22](#)

[Handreiking beoordeling \(medio 2016\)](#)

[LKCA: beoordelen](#)

Tijd: wanneer leren zij?

- Is er sprake van een aantal geormerkte uren voor kunstzinnige oriëntatie?
- Is de tijd voor kunstzinnige oriëntatie voldoende om de leerdoelen te behalen?

Leeromgeving: waar leren zij?

- Zijn de lokalen voldoende uitgerust om invulling te kunnen geven aan het programma voor kunstzinnige oriëntatie?
- Vindt het leren voor kunstzinnige oriëntatie ook buitenschools plaats? Wie onderhoudt het contact met deze buitenschoolse locaties?

Groeperingsvormen: met wie leren zij?

- Passen de huidige groeperingsvormen bij de leerdoelen en leeractiviteiten voor kunstzinnige oriëntatie?
- Zijn er voldoende mogelijkheden in de school om te kunnen variëren in groeperingsvormen?

Ter inspiratie:

[Werkvormen](#)

Bronnen en materialen: waarmee leren zij?

- Zijn de bronnen en materialen voor kunstzinnige oriëntatie relevant en bruikbaar?
- Passen de leermiddelen bij het tijdsbeeld, de belevingswereld en de ontwikkeling van leerlingen?
- Welke criteria worden er gehanteerd bij de keuze voor nieuwe bronnen en materialen? (Hebben die criteria een relatie met de leerdoelen en -inhouden?)
- Welk budget is er voor (nieuwe) bronnen en materialen?
- Ontwikkelt het team zelf materiaal voor kunstzinnige oriëntatie? (Hoe wordt dit gefaciliteerd?)
- Welke rol speelt het gebruik van ICT binnen de onderwijsmaterialen?

Ter inspiratie:

[Leermiddelenplein](#)

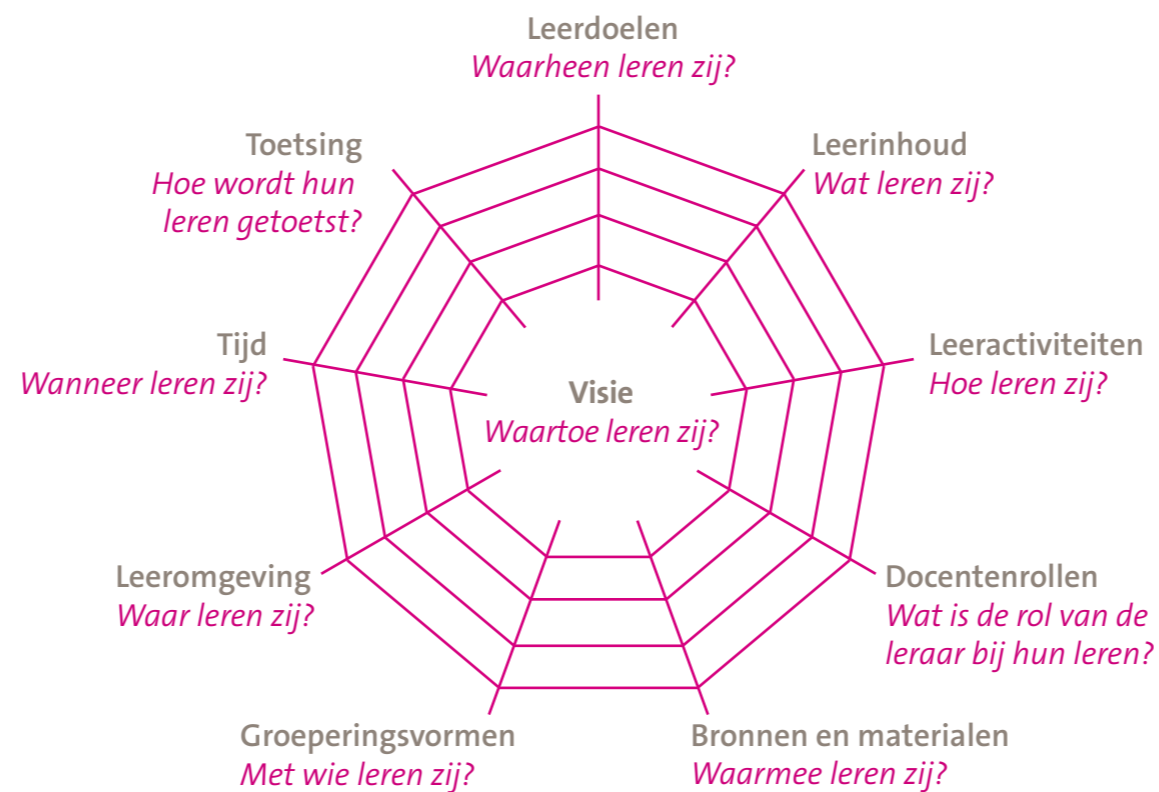
[Leerplankader: lesvoorbeelden](#)

[Brochure nieuw elan, blz. 20](#)

[Dossier icc: hoofdstuk 19 en 20](#)

[LKCA: methoden](#)

[LKCA: lesideeën](#)

Leerinhouden: wat leren zij?

- Passen de leerinhouden van kunstzinnige oriëntatie bij de algemene onderwijsdoelen?
- Aan welke leerinhouden moet kunstzinnige oriëntatie in ieder geval aandacht besteden?

Ter inspiratie:

[Leerplankader: betekenisvolle thema's, aansluiten bij ontwikkeling van kinderen.](#)

[Leerplankader: suggesties voor vakinhouden](#)

[Leerplan in beeld](#)

Leeractiviteiten: hoe leren zij?

- Worden met de huidige leeractiviteiten de leerdoelen en leerinhouden voor kunstzinnige oriëntatie behaald?
- Passen de leeractiviteiten bij het algemene onderwijsbeleid?
- Worden er ontwerpcriteria gehanteerd bij de keuze voor leeractiviteiten?
- Worden deze ontwerpcriteria binnen het team gedeeld?
- Worden er (buitenschoolse) culturele activiteiten ondernomen? Welk budget is hiervoor beschikbaar?

Ter inspiratie:

[Leerplankader kunstzinnige oriëntatie: aandachtspunten](#)

[Leerplankader kunstzinnige oriëntatie: samenhang](#)

[Dossier icc, hoofdstuk 13 en 16](#)

Docentenrollen: wat is de rol van de leraar?

- Wie speelt een rol bij het leerplan voor kunstzinnige oriëntatie en welke taken horen daarbij: de leerkracht, icc'er, vakdocent, gastdocent, medewerker culturele instelling?
- Werken de leerkracht, icc'er, vakdocent, gastdocent of medewerker culturele instelling samen?
- Hoe en met wat faciliteert u het takenpakket van bovenstaande rollen?
- Hoe is de professionalisering van uw team op het gebied van kunstzinnige oriëntatie geregeld?

Ter inspiratie:

[Brochure nieuw elan, blz. 21](#)

[Dossier icc, hoofdstuk 21](#)

[LKCA: Nascholing](#)

[LKCA: Samenwerken](#)

Meer informatie?

<http://kunstzinnigeorientatie.slo.nl/handreiking-schoolleiders>